Неймовірно, але факт. Я на мить торкнулася маєстату британської корони, її величности, королеви Єлисавети. Може не вірите? Запитайте у пані Янди. Коли не вірите їй, — запитайте ще у пані Пауш. Ми були тоді утрьох.

Моя нова приятелька, колега пера, Дарія Янда, має надзвичайний життьовий темперамент. Дар журналіста; з безтурботною легкістю розчиняти самій собі двері навстежень. Крім того, вона не тримає в секреті цехових таємниць. Хоч сама пише книжку про українську імміграцію в Канаді, вона й у мене напомповує, всіма можливими способами, всі можливі відомости про свою чудову батьківщину. Вже возила мене своїм автом немало. І по місті та його установах, і в ближчих та дальших околицях Едмонтону; і по редакціях та канцеляріях, і по фармерських домах, по степах, нафтових місцевостях; знайомила з адвокатами, фармерами, дітьми, музейними директорами, робітниками… Скрізь однаково помпезно. А оце приїхали ми до албертійського парляменту, оточеного парком, зеленими просторами та накиданими на них яскравими купами квітів, із краєвидами на потойбіччя ріки Норт Саскачеван.

— Оце саме там, — показує пані Янда на нижчу терасу цього берега ріки, — був заснований Форт Едмонтон, що з нього почалося наше місто. Це був другий Форт Едмонтон, бо першого зруйнували індіяни. Цей форт збудувала знаменита торговельна компанія Гудсон Бей у 1808-му році, а через два роки індіяни зруйнували його знову.

Встав в уяві цей самітній "Трейдінґ Пост" серед пущі та прерій, — маленька огорожа з кількома будинками. Нашорошена, чекаючи гостей — прошених і непрошених. Прошені — дружні індіяни, що приносять сюди хутра в обмін за горілку та старі рушниці; випадкові подорожні, що мандрують у розшуках щастя до невідомої країни північного заходу. Непрошені — ворожі індіянські войовничі ватаги, що раз-у-раз намагалися викинути білих із цих одвічних індіянських володінь. Аж тільки 1871-го року насмілилася біла людина збудувати перший будинок

за стінами форту. 1876-го року було вже три будинки, а потім ще кілька будинків побудувалося на берегах ріки й відтоді почалося село, що йому судилося через неповних сто років стати містом міжнароднього значення. Ті, що започатковували Едмонтон, і самі не знали, яке ідеальне місце вони вибрали, від них був тоді захований сенс цього вибору Але й тоді вже Едмонтону не могли минути мандрівники з Вінніпегу на захід, із півдня на північ. Всі ті проспектори, місіонери, дослідники західньої півночі, ішли через Едмонтон.

Часи були суворі. Клімат був не такий лагідний, як тепер, — вітри, сніги, комарі влітку… їздили волами, бо коні зі сходу не витримували тут. Ріка була головна дорога, нею перевозили товари із сходу, а відвозили хутра. Коли провели першу залізницю з Келґарі до Едмонтону (а це сталося 1891-го року), то тут було лише 400 осіб. Маленьке-маленьке містечко на краю світу! А край світу просторий, невідомий, ще навіть і назви не мав, звався Північно-Західні Території…

Це приблизно в цих часах з’явилися тут й перші українські іміґранти. Історія каже, що були це Іван Пилипів та Василь Єлиняк. Приїхали вони 1892 року.

Розростатися Едмонтон почав тоді, як вибухла золота лихоманка. Юрби людей бігли на Клондайк добувати золото, а Едмонтон став вихідним пунктом подорожі на північ. 1898-го року населення Едмонтону роздулося вже до трьох тисяч, багато осіло тут назавжди. І вже 1904-го року місто налічувало сім тисяч населення та вважало, що має право називатися "сіті". Минуло ще два роки і воно стало столицею новоутвореної провінції Алберти.

— Ми два роки тому святкували п’ятидесятилітній ювілей Едмонтону, — хвалиться пані Янда. — Місцеві письменники видали ювілейну книжку, в ній там є також і мій нарис про українську імміграцію. Зветься він "Люди в овечих шкурах". Як приїдемо до мене, я вам покажу.

Ми підходимо до мармурових сходів — широких, пишно розгорнутих угору до будинку парляменту. Хочемо подивитися на нього всередині, на його музей, на краєвиди, на те місце в ногах парляменту, де був колись Форт Едмонтон. Останніми східцями іде вниз статечний літній добродій у чорному легкому вбранні, не то пастор, не то адвокат. Пані Янда хапає його за руку і так, як недавно дітям на фармі, адвокатові Петрові Лазаровичу у канцелярії, робітникам біля нафтової помпи в околицях Ледуку, представляє мене: "Знайомтеся, це..." Добродій щось добродушно промурмотів собі під ніс і потиснув мені руку, а потім пішов до свого авта.

Отак не змигнула я оком, як познайомилася з представником англійської королеви на провінцію Алберту, сером Джоном Бовленом. Аж далі на сходах довідуюся я, що це — найвища особа в провінції. Він уособлює собою королівську владу, він при відкритті парляменту сидить на королівському троні і відкриває сесії з традиційними церемоніями.

То чому ж так запросто підступила до нього пані Янда? Я думала, що це — якийсь колега її чоловіка, відомого едмонтонського адвоката, пана Янди.

Та пані Янді море по коліна. Але це, здається, взагалі, стиль цієї країни, що й досі, по суті, зосталася ще піонерською. Тут нема й натяку на кастовість старих країн. Тут нема дистанції між професіями. Учора ти робітник — сьогодні купець. І навпаки. Учора посол, а сьогодні робітник. Навіть, у формі звертання нема ніяких умовностей, що є в інших країнах. Не звертаються тут ні по-імені-батькові, як звикли ми на східній Україні, ані величають титулами, як роблять це в Галичині. Ані не треба знати імени свого найкращого знайомого. Мої дві приятельки, що по обидва боки мене йдуть, зв’язані між собою довголітньою дружбою і називають одна другу: "пані Пауш", "пані Янда". Так само молодший віком робітник Король, що мешкає у Паушів, звертається до старшого віком — "пане Пауш", а Пауш до нього: "пане Король".

І справді, чи прізвище, яке носить людина, соромне, що його треба прикрашати допоміжними титулами, або й зовсім уникати?

Отже, пані Янді море по коліна, вона з такою ж легкістю, яку виявила на сходах, представляє мене ґайдові парляменту, і він з люб’язною поготовою водить нас по мармурових коридорах та залях палацу. А ось і те королівське крісло…

— Чи в Києві є такі гарні палати, чи київський парлямент такий самий пишний, мармуровий весь? — питає мене пані Янда.

Зворушлива пані Янда, як вона горда за свою Канаду і як з усієї душі хоче уявити Україну, нашу столицю Київ, — і як їй важко це! Вона ж тут народжена, фармерська дочка із Саскачевану. Вихованка Інституту ім. Петра Могили, невтомна діячка і фонтан різних талантів. "Пані Янда? — Це динаміт!" — охарактеризували її мої знайомі землеміри з пембінських нафтових родовищ. Де в неї береться на все енергія? Писати, редагувати, перекладати, провадити розгалужену громадську працю, зразково провадити своє господарство, самій ремонтувати свій великий дім, заготовляти на зиму городину — і ще й мене возити… Де в неї на все це енергія при її хоровитому здоров’ю, я таки не знаю. "Де ви навчилися так майстерно керувати автом?" — заздрісно питаю її раз, коли вона розповідала, що об’їхала всю Канаду й США своїм власним автом та скрізь робила відчити про скитальські табори в Європі. — "Ще змалку. В дванадцять років я вже їздила на тракторі у батька на фармії. Тато мій був поштар і завжди брав мене з собою, де їхав". І вона, така моторизована, залишилась такою фармеркою! Не може пропустити лану із снопами, щоб не зфотографувати.

Отже, що маю я відповісти їй? Чи збагне вона з моїх описів, як виглядає Київ, тисячоліттями будований, у порівнянні з цим п’ятидесятилітнім містом, ніколи не рушеним пожежами, навалами, грабунками?

Ми виїхала елеватором на найвищу вежу парляменту й нам відкрився весь Едмонтон у степу, та й по той бік ріки.

— Це, що за рікою, було колись окреме місто, — кажуть мені мої товаришки. — Страткона звалося, але воно ввіллялося в Едмонтон і стало його частиною.

Ага, Страткона, пам’ятаю. Це та бідна Марія Юрійчук, жінка "невторопного гуцула", сиділа тут два тижні у заїзді, а потім котила скриню до сплаву…

Звідси різнокольорові покрівлі домів творять яскраву мозаїку: синьо-червоно-жовто-оранжову…

— От, щоб ви побачили восени наші парки й краєвиди, коли всі дерева припудряться барвами, а потім ті барви розшаленіються жовтим, червоним, золотом, — каже далі пані Пауш. — От тоді б ви сказали, який наш Едмонтон гарний.

— Якби мій Віктор не працював, то він би радо показав вам наш Едмонтон з літака, — додає пані Янда. — Він у мене пілот, вміє керувати літаком. Я чогось за нього так боюся, ануж…

Справді, нащо студентові працювати на копанні ровів, коли він має знання машин, літаком керує? Але я — гість, і я мовчу.

Та пані Янда знову починає вже розповідати про перших піонерів, про презирство до них від канадійців.

— Про наших людей думали, що вони ні на що не годні, крім копати рови. Дуже велику працю заклали наші люди, в розбудові цього міста, цих доріг, цих залізниць… — Дивіться, це наш авдиторіюм. Чи в Києві є такі будови?

Ми вже їдемо вулицями й мостом Едмонтону, пані Янда вже не раз показувала мені новобудову справді чудового авдиторіюму, але вона кожен раз забувала, а хотіла, щоб я не забула про нього. Ми завертаємо в район заможної кляси, поміж пишні резиденції понад мальовничими схилами ріки Норт Саскачеван. — Тут живе головний едмонтонський суддя, українець. Оце — хата лікаря Шандра. Це — палац такий, а це — такий. Це — провінційний шпиталь для індіян, там наші лікарі працюють.

Ми їздимо й їздимо, до безтями. А пані Янда мала час тільки до другої години? Вже четверта. І знов: це церква. — Це церква? А я думала, це шопа на сіно в баварському лузі. Самі скати дахів, а стін попід ними й не видно. Друга церква показує тяжке вагання архітекта між модерним конструктивізмом і середньовічною готикою. Третя більше подібна на крамницю "Сейфвей", ніж на церкву, із таким сторчаком догори. Четверта — наче модерний ресторан із круглими стінами для зловлення краєвидів. П’ята має якесь кругле колесо невідомого призначення на верхушці конструкції. А оцей спокійний витриманий східний стиль, це мечеть, єдина на всю Північну Америку… Але ми краще поїдьмо, подивімся на українську греко-католицьку катедру. Ми ще не бачили, як її розписав маляр Буцманюк…

Кінчаємо ми нашу прогулянку по Едмонтоні тим, що проїжджаємо повз університет. Це — велике окреме місто. В ньому окремою кольористою плямою виділяється педагогічний інститут. Це такі величезні хвилясті зелені луки з накиданими на них без усякої симетрії яскравими купами квітників, що сама величезна будова інституту губиться серед цього всього. Пані Янда відвозить нас додому тією мальовничою дорогою і мостом між схилами ріки, що я так люблю.

Вдома розповідаю панові Паушеві, що познайомилася з найвищою владою Алберти. Але в цю хвилину — телефонний дзвінок. Дзвонить пані Янда.

— Недаром я весь час щось відчувала,— каже вона. — Віктор попав у катастрофу. Він уже в шпиталі. Завалила земля, мало не задушився,

поранений в ногу. Був десять хвилин засипаний… Товариш його був трохи нижче й того відкопали вже мертвим. Віктор так мучиться, що нічим не міг йому допомогти…